

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**ULIČNÍ NÁZVOSLOVÍ A JEHO VÝVOJ
V KARLOVÝCH VARECH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TOMÁŠ HAMBERGER

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Helena CHÝLOVÁ, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 14. dubna 2014

.....

vlastnoruční podpis

Tímto bych chtěl upřímně poděkovat PaedDr. Heleně Chýlové, Ph.D. za pomoc, věcné připomínky a rady a odborné vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1. Cíl práce, metody a předpoklady výzkumu	7
2. Onomastika.....	8
2.1 Obecná charakteristika	8
2.2 Klasifikace proprií.....	10
2.3 Onymie	11
3. Toponomastika	12
3.1 Toponymum a klasifikace toponym	14
Klasifikace toponym.....	14
4. Urbanonymie	16
5. Vývoj označování ulic	17
6. Stručná historie Karlových Varů	20
6.1 Současná podoba města.....	21
7. Vývoj uličního názvosloví v Karlových Varech	22
8. Sémantické motivační typy urbanonym v Karlových Varech.....	27
8.1 Motivace pojmenování podle významných osobností:	27
8.2 Motivace zeměpisnými útvary	29
8.3 Motivace podle polohy a směru ulice.....	30
8.4 Motivace přírodními objekty a útvary, podle fauny a flóry	31
8.5 Sémantická motivace dle charakteristických vlastností a povahy ulice	31
8.6 Sémantická motivace dle dominantních a významných staveb a objektů.....	31
8.7 Sémantická motivace dle historických reminiscencí, (názvy oslavné)	32
8.8 Sémantická motivace dle charakteru vlastnictví a zaměstnání obyvatel	32
8.9 Sémantická motivace vzniklá analogií pražských názvů	32
8.10 Sémantická motivace nebyla nalezena, názvy pouze identifikující.....	32
9. Jazyková charakteristika uličního názvosloví města Karlovy Vary	34
9.1 Jednoslovná pojmenování	34

9.2. Dvouslovná pojmenování.....	35
9.3 Vícesložková pojmenování	37
Závěr.....	38
Seznam použité literatury	41
Internetové zdroje.....	43
Resumé	44
Přílohy	45
1. Abecední rejstřík karlovarských ulic	
2. Katastrální členění Karlových Varů	

Úvod

Tato práce se zabývá názvy ulic v Karlových Varech z hlediska významové motivace jejich pojmenování a z hlediska jazykového.

Zpracování tohoto tématu pro mě bylo přínosem a zároveň jsem měl možnost dozvědět se více informací o historii svého rodného města. Popsat soubor všech uličních karlovarských názvů a vymezit jejich sémantickou motivaci mi přišlo jako velmi zajímavé téma, kterým se v Karlových Varech dosud nikdo veřejně nezabýval. Já osobně jsem se nikdy hlouběji nezamýšlel nad sémantickou motivací pojmenování karlovarských ulic. Názvy ulic pro mě plnily pouze orientační funkce. Tato práce mi však umožnila seznámit se s důkladně propracovaným systémem, který je v pojmenovávání ulic zaveden. Dalším důvodem výběru tohoto tématu bylo, že jsem předpokládal odlišnost Karlových Varů od jiných českých měst, tudíž jsem se domníval, že jistá specifika naleznou i v uličním názvosloví.

1. Cíl práce, metody a předpoklady výzkumu

Hlavní cíl práce je shromáždit názvy karlovarských ulic a jejich soubor podrobit jazykové analýze. Klíčovým zdrojem práce je soubor 373 uličních názvů města Karlovy Vary, se kterým pracujeme především z hlediska analytického a klasifikačního.

Práci předcházelo důkladné studium a sběr relevantních informací v odborné literatuře o onomastice a urbanonymii. Získané znalosti uplatňuji zejména v teoretické části, kde na tuto problematiku nahlížím z obecného hlediska. Součástí teoretické části jsou definice základních pojmů z onomastiky a stručná historie Karlových Varů.

V části praktické se snažím zjistit významovou motivaci u pojmenování uličních názvů města a u vybraných ulic popisují vývoj uličního názvosloví z chronologického hlediska. Zdůrazňuji specifickou lázeňství jakožto významného motivačního prvku v uličním názvosloví lázeňského města. Potvrzuje se můj předpoklad, že se lázeňství do této problematiky značně promítá. Rozdělením názvů ulic na jednoslovná a dvouslovná je potvrzen můj další předpoklad o převaze jednoslovného pojmenování.

Klíčové prameny pro vypracování dalšího úkolu mi poskytl Státní okresní archiv v Karlových Varech. Předpokládal jsem, že změny názvů ulic jsou spojeny s významnými politickými zvraty a událostmi. Excerpcí uličních názvů z archivních adresářů jsem získal dostatečné množství dokladů o změnách názvů v důsledku politických zvrátů. Neméně cenné informace jsem našel v karlovarském muzeu, díky nimž jsem získal výchozí jazykový materiál pro praktickou část práce.

Vymezení pracovních hypotéz

Předpokládáme, že :

- se budou vyskytovat v Karlových Varech ve větší míře než v nelázeňských městech honorifikační názvy spjaté s osobnostmi navštěvující lázně,
- budou doloženy názvy motivované lázeňstvím,
- v chronologické analýze budou převažovat německá pojmenování ulic,
- u názvů ulic budou převládat jednoslovná pojmenování,
- nejvíce dvouslovných názvů bude obsahovat předložku,
- tříslůžkové názvy budou zastoupeny v nejmenším počtu,

- k největším změnám v uličním názvosloví dojde v souvislosti s významnými politickými zvraty.

2. Onomastika

2.1 Obecná charakteristika

*Onomastika je nauka o vlastních jménech. V českém prostředí je považována za subdisciplínu jazykovědy s relativně značnou mírou autonomnosti a chápána jako nauka o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav, a o jejich realizaci v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních.*¹ Zájem společnosti o jména je od nepaměti. V minulosti byly převážně výklady jmen nelingvistického rázu zaznamenávány v kronikách a legendách (*Kosmova kronika, Dalimilova kronika*). Od 19. století onomastika slouží jako pomocná věda, a to pro jazykovědu (sleduje vývoj jazyka a poukazuje na hláskové změny), geografii (stabilizovala užívané názvy) a historii (zaznamenávala sociální a hospodářský vývoj území).

Onomastika svůj značný rozkvět zaznamenala v 50. letech 20. století. V této době se vytváří stabilní materiálová báze onomastiky a v důsledku tohoto klíčového posunu onomastika ztrácí povahu pomocné vědy historické a stává se samostatnou disciplínou lingvistiky. Prvním a zásadním úkolem onomastiky jako samostatné vědní disciplíny bylo vymezit rozdíl mezi *apelativy*² a *proprii*³, zejména jejich obsahové stránky. Příklad: *Srovnání apelativa most a místního jména Most, města v severních Čechách. Spojitost místního jména Most s most je čistě geneticko-etymologická a její průhlednost není podmínkou existence propria Most*⁴

Od roku 1960 je vydáván odborný onomastický časopis *Zpravodaj Místopisné komise*, později *Onomastický zpravodaj*, dnes *Acta onomastica*. Konají se také první onomastické konference. Vznik časopisu a onomastických konferencí by nebyl možný bez přispění a výborné práce předních českých lingvistů. Jmenovitě Vladimíra Šmilauera, Miloslavy Knappové, Rudolfa Šrámka, Antonína Profouse či Jana Svobody.

¹ *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 293.

² Podstatné jméno obecné (*Slovník cizích slov, státní pedagogické nakladatelství*, 1966).

³ Vlastní jméno označující konkrétní skutečnost (*Tamtéž*).

⁴ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 11.

Onomastika má tato hlavní odvětví :

toponomastika – nauka o zeměpisných jménech,

antroponomastika – nauka o jménech živých bytostí,

chrématonomastika – nauka o pojmenování věcí.

Onomastika jako vědecký obor zaujímá zásadní postavení v systému společenských věd na základě několika kritérií, která jsou dána především předmětem onomastického výzkumu. *Předmětem výzkumu jsou vlastní jména (onyma, propria). Jsou to lexikální jednotky, které v protikladu k apelativům (jménům obecným) na nepojmové bázi pojmenovávají komunikativně individualizované objekty.*⁵

Vlastní jména jsou charakteristická především svými funkcemi.

Hlavní funkce vlastních jmen:

- Lokalizovat – vyhledat propriálně pojmenovanému objektu místo v sociálních, kulturních, historických či ekonomických sférách.
- Diferencovat – odlišit jednotlivé prvky stejných objektů od sebe.
- Individualizovat objekty – každý objekt je jedinečný.⁶

Je důležité se zmínit o tom, že pro fungování propria je význam irelevantní, což ho odlišuje od apelativ. Často dochází k jevu, při kterém se z pojmenování ztrácí původní význam a je složité objevit jeho prvotní motivaci. Onomastika však pracuje s termínem propriálně-pojmenovací akt, který nám pomáhá nalézt tyto původní významy a motivy. *V momentu vzniku je každé proprium jasné sémanticky i strukturně, neboť je věcně motivováno právě oním znakem, který pojmenovatel pro propriální pojmenování pokládá za relevantní.*⁷

---

⁵ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 11.

⁶ Tamtéž, s. 11.

⁷ Tamtéž, s. 36.

2.2 Klasifikace proprií

Propriální klasifikace není jednotná, je možno klasifikovat dle různých hledisek. Vladimír Šmilauer třídí vlastní jména podle toho, co označují.

- Živé bytosti (*bionyma*): osoby, národy, zvířata, obyvatele, bytosti pohádkové, aj.
- Neživé věci (*abionyma*): zeměpisné jevy, lidské výtvořy a zařízení, nebeské tělesa a souhvězdí, státy a správní oblasti, aj.⁸

Podrobněji třídí vlastní jména Rudolf Šrámek, který dělí *bionyma* dále na:

- Antroponyma, která rozděluje na:
  - osobní jména (*rodné jména, příjmení, přezdívky, pseudonyma*)
  - skupinová antroponyma
    - a) obyvatelská jména (*Plzeňan, Jihočeč*),
    - b) etnonyma (*Čeč, Francouzi, Finové*),
    - c) rodinná a rodová jména (*Svobodovi, Novákovi, Piastovci, Přemyslovci*).
- Nepravá antroponyma – vlastní jména mytologických, pohádkových postav. (*Kyklop, Najády*),
- Theonyma – vlastní jména bohů (*Zeus, Hádés, Perun*),
- Zoonyma – vlastní jména existujících zvířat (*pes Sultán*),
- Fytonyma – vlastní jména rostlin (*dub Napoleon*)⁹.

---

⁸ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN, 1963, s. 6.

⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 164.

2.3 Onymie

*Onymie je terminologické označení pro soubor všech vlastních jmen daného jazyka, dané společnosti, daného vývojového období apod.*¹⁰ Termín onymie je používán až od 60. let, kdy se k tomuto termínu dospělo výzkumem vlastností proprií a apelativ a jejich vzájemné odlišnosti. Materiálová báze je základním komponentem onymie. *Tvoří ji veškerá onymie, která se v daném jazykovém společenství historicky i synchronně vyskytuje, a to z hlediska tří hlavních aspektů – z hlediska jejího vzniku, z hlediska jejího užívání a z hlediska jejího rozšíření.*¹¹ Onomastická materiálová báze se buduje z pramenů, které mohou mít jazykovou nebo nejazykovou charakteristiku a mohou podávat informace o původu jména, či o jeho vývoji a proměnách.

Rudolf Šrámek rozděluje prameny následovně:

- a) podle druhů - středověké listiny, slovníky, mapy, městské knihy, urbáře, soupisy majetků a osob, matriky, kalendáře, cestovní zprávy, popisy hranic, statistické a jiné lexikony, voličské seznamy atd.,
- b) podle doby vzniku – od památek nejstarších kultur lidstva (např. Epos o Gilgamešovi) až po materiály současné,
- c) podle zeměpisného nebo regionálního hlediska – zemské desky, popisy cest, urbáře, vždy konkrétního regionu,
- d) podle jazyka, kterým jsou psány – česky, latinsky, německy, italsky, francouzsky atd.,
- e) podle věcné spolehlivosti – vztah originálů a falzifikátů,
- f) podle provenience – Listiny týkající se území Čech a Moravy a pocházejí například z Lichtenštejnského archivu ve Vadúzu, mají často místní jména značně zkomolená.¹²

---

¹⁰ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 51.

¹¹ Tamtéž, s. 61.

¹² Tamtéž, s. 63.

Na všechny prameny je však nutno nahlížet s jistou mírou opatrnosti a kritičnosti. Spolehlivost materiálové základny sice roste, avšak nelze ji zatím považovat za bezchybnou.

Onymie se stejně jako onomastika rozděluje do několika tříd a podtříd na:

- a) bionymie (↑ *bionymum*)
- b) antroponymie (↑ *antroponymum*)
- c) oikonymie (↓ *oikonymum*)
- d) hydronymie (↓ *hydronymum*)
- e) oronymie (↓ *oronymum*)¹³.

3. Toponomastika

Je nauka o vlastních jménech zeměpisných. Zabývá se místními jmény (*toponymy*). Jako součást onomastiky se i tato disciplína dlouhodobě vyvíjela. Za velmi významné toponomastické dílo lze již označit Komenského mapu Moravy z roku 1627. *Ta u nás poprvé a přesně zachytila vlastní jména osídlených míst, některých řek a hor, krajinných celků, a to v české a německé podobě.*¹⁴ Stěžejní toponomastická práce vyšla o dvě stě let později, přesněji v roce 1848 byl vydán „Popis království českého“. Autorem této významné práce, ve které jsou kodifikovány české podoby místních jmen, byl František Palacký. K dalším významným historikům a badatelům, kteří se zajímali o toponomastiku patřil Vincenc Brandl, který sepsal v roce 1855 studii s názvem „Rozpravy o jménech topických“. Hlavní myšlenkou této studie bylo, že *jména se na sebe v průběhu času kladou jako geologické vrstvy podle toho, jak se v zemi střídali jednotlivé národy.*¹⁵ Mezi dalšími českými toponomastiky je známé jméno August Sedláček, který sepsal roku 1908 „Místopisný slovník historický království Českého“, ze kterého se stala materiálová základna pro zájemce o tento obor. Nejrozsáhlejší toponomastické dílo sepsal Antonín Profous: „Místní jména v Čechách“ které obsahuje 15 500 jmen (*12 683 osad, 2823 osad zaniklých*).¹⁶ První moderní toponomastickou práci vydal v roce 1931 Ernst Schwarz „Die Ortsnamen der Sudetenlandergeschichtsquelle“. Ač se práce primárně věnuje německým toponymům, přinesla mnoho poznatků i pro české lingvisty.

¹³ *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 294.

¹⁴ Pleskalová, J.: PV2B63 *Historická toponomastika*, https://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova/PV2B63_VyvTop1.rtf, [citováno 13.03.14,13:13]

¹⁵ HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: ACADEMIA, 2004, s. 19.

¹⁶ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN, 1963.

Zásadní přelom v pohledu na tuto problematiku však v české onomastice nastal až v šedesátých letech 20. století, poté, co vyšla práce Vladimíra Šmilauera „Osídlení Čech ve světle místních jmen“ (1960). Jana Pleskalová hodnotí toto Šmilauerovo dílo následovně: *Tato povedená práce teoreticky i prakticky obohatila onomastiku českou, ale i slovanskou.*¹⁷

---

¹⁷ Pleskalová, J.: PV2B63 *Historická toponomastika*,
https://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova/PV2B63_VyvTop2.rtf, [citováno 13.03.14,13:39]

3.1 Toponymum a klasifikace toponym

Je vlastní jméno pozemských objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapových dílech¹⁸ Za toponyma považujeme názvy států, pohoří, řek a lidských sídel. Toponymy se nezabývá pouze toponomastika, nýbrž také geografie. Tato věda pak názvy neživých objektů kartograficky zakresluje do map, a vznikají tak vlastní jména zeměpisná.

Klasifikace toponym je velice pestrá a obsáhlá, neboť toponymum může označovat jakýkoliv neživý přírodní objekt nebo jev, který je v krajině pevně fixován.¹⁹

Klasifikace toponym

Zeměpisná jména dělíme na 3 skupiny:

- Jména dílů světa, států, oblastí, zemí, krajin, krajů, okresů (*Choronyma*).
- Jména místní, tj. jména lidských sídlišť a jejich částí, obcí, osad, místních částí (samot, mlýnů, hájoven, hospodářských dvorů), význačných staveb (hradů, kostelů, klášterů, špitálů, lékáren), jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, atp. (*Oikonyma*).
- Jména pomístní, jsou to všechna vlastní jména neživých přírodních objektů na světě, které nejsou určena k obývání (*Anoikonyma*), dále dělitelná na:
  - a) jména vodních ploch (*hydronyma*), tj. jména moří, jezer, rybníků, potoků, řek, bystřin, brodů, peřejí, průplavů (*Středozevní moře, Plesné jezero, Suezský průplav*),
  - b) vlastní jména tvarů, na který se člení zemský povrch (*oronyma*), tj. jména pohoří, vrchovin, hor, nížin, údolí, ostrovů a poloostrovů (*Českomoravská vrchovina, Pyrenejský poloostrov*),
  - c) jména komunikací (*hodonyma*), vlastní jména pro komunikační spoje, železnice, polní cesty, poutní cesty, veškerá vlastní jména spojená s cestováním (*Jiráskova cesta*),
  - d) vlastní jména pozemků, parcel, polesí, revírů,

¹⁸ *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, s. 491.

¹⁹ *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha, 1997, s. 768.

e) vlastní jména jednotlivých předmětů, tj. stromů, pomníků, mohyl, kapliček, božích muk²⁰ (*Masarykova lípa, Žižkův dub*).

Pomístní jména se dále dělí na :

- Přírodní a kulturní
  - přírodní jsou dané přírodou a kulturní jsou spojovány s člověkem.
- Přímá a nepřímá
  - přímá pojmenování mají vztah mezi jménem a objektem pravdivý a identický,
  - nepřímá pojmenování „ *neobsahují explicitní pojmenování daného onymického objektu, ale prostřednictvím kategorie pojmenovacího motivu odrážejí jednu jeho vlastnost*“.
- Primární a sekundární
  - „*za primární se pokládají jména nederivovaná*“ (např. *Dub*)
  - „*sekundární jsou jména derivovaná*“ (např. *Doubí*).
- Topografická a kulturní
  - topografická jména, (např. *Brodek, Vražno* poskytují obraz o rozšíření lexémů *brod, vráž*),
  - kulturní jména, (např. *Kláštrec, Hradec* rozšiřují lexémy *klášter, hrad*)²¹.

---

²⁰ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN, 1963, s. 7–9.

²¹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 17–19.

4. Urbanonymie

Urbanonymie je specifická třída toponym, která představuje průnik oikonymického a anoikonymického systému a pojmenovává sídelní i nesídelní objekty vnitroměstských reálií.²²

Urbanonymii lze chápat jako soubor všech vlastních jmen a vlastních názvů, které se vyskytují na území městských aglomerací. Pro tyto názvy se používá lingvistický termín *urbonymum*.

Městské objekty rozdělujeme podle charakteru funkce a původu. Dle charakteru objekty dělíme na území (*sídlíště, předměstí*), trakty (*ulice, nábřeží*) a punkty, které jsou buď přírodní (*lesy*) nebo člověkem vytvořené (*parky*). Podle původu se objekty dělí na samostatné sídelní celky jako vsi, osady a na nově vznikající objekty, nová sídlíště atd.

Struktura urbanonymie podle sémantické motivace:

1. Názvy podle směru komunikace.
2. Názvy podle polohy komunikace.
3. Názvy podle významné osobnosti.
4. Názvy podle obyvatel ulice.
5. Názvy podle významné události.
6. Urbanonyma z pomístních jmen.

Typickým znakem urbanonymie jsou jména komunikačních tepen, především názvy ulic. Velmi často se setkáváme s problémem, že je urbanonymie chápána značně omezeně, pouze jako soubor názvů ulic. Do urbanonymie ale po právu řadíme také jména kin, obchodů, kaváren, lékáren atd. Tyto městské objekty pak ve spojitosti s touto lingvistickou disciplínou plní základní administrativní a především orientační funkce. Můžeme tedy urbanonymii definovat jako *onymickou kategorii, charakteristickou souborem heterogenních onymických objektů, s funkčním využíváním různých druhů vlastních jmen plnících specificky lokálně podmíněné komunikativní potřeby.*²³

---

²² *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha, 2002, s. 506.

²³ ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie, *Onomastický zpravodaj*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1990, ročník 31, s. 68.

5. Vývoj označování ulic

Historický vývoj pojmenovávání veřejných míst v městském prostoru má své kořeny ve 14. století. Od této doby se urbonyma spjatá s životem města písemně zaznamenávají do dobových dokumentů. Důvodem, proč se ulice a veřejná prostranství začaly pojmenovávat, byla snazší orientace a lokalizace v městské uliční síti. Ve 14. století se začínají pojmenovávat rynky a trhy zejména ve větších městech pozdního středověku (*Praha, Kutná Hora, Plzeň*). *Je to především případ náměstí a ulic pojmenovaných podle sortimentu zboží, se kterým se v daném místě obchodovalo, nebo vyrábělo*²⁴ (*Uhelný trh, Masný trh, Provaznická ulice, Kožná ulice*). Tyto názvy se ustálily natolik, že u řady z nich lze doložit trvání až do současnosti. Například: *Masná ulice v Praze ve Starém Městě, dříve Masný trh, název od řezníků–masařů, kteří zde nabízeli své zboží*²⁵. V 15. století se motivační okruhy rozšiřují. Vžívala se označení podle zasvěcení kostela či kláštera, který se v blízkosti ulic nacházel (*Dominikánská ulice–dle kláštera dominikánů, Na Františku–dle kostela sv. Františka*). Charakter a vzhled ulice byl využit také jako důležitý motiv pojmenovávání (*Lomená ulice, Svahová ulice, Šikmá ulice, Spálená ulice*). Postupem času se začala objevovat motivace dle směru ulice k určitému městu (*Kutnohorská ulice, Chebská ulice*).

Pojmenování objektu přispělo ke snazší orientaci a identifikaci dosud nepojmenovaných městských objektů. Takto pojmenované objekty se staly stěžejní součástí orientačního systému ve městě. Proces pojmenovávání byl v minulosti spíše spontánní a úředně nijak neregulovaný. Jednalo se spíše o zvykovou záležitost. Názvy ulic byly pevně kodifikovány až v době osvícenského absolutismu. Například v Praze došlo v roce 1784 ke sloučení čtyř pražských měst a názvy ulic byly úředně zavedeny jako nutný doplněk k orientačním číslům. *Rychlé nalezení a přesné určení libovolného objektu ve městě bylo možné pouze při současném použití čísla popisného a názvu náměstí či ulice, v níž se nacházel*²⁶. Díky rozvoji městského areálu v 19. a 20. století se motivační okruhy rozšiřují. Zdrojem nové motivace uliční sítě se stávají slavné osobnosti společenského života a významné kulturní a politické události (*Palackého náměstí, Jungmannova ulice, ulice Karoliny Světlé, náměstí Republiky*).

²⁴ LAŠTŮVKA, Marek a Václav LEDVINKA. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997–98, s. 10.

²⁵ Tamtéž, s. 445.

²⁶ Tamtéž, s. 7.

Onomastická teorie tento jev označuje termínem honorifikační, popř. honorifikující motiv.²⁷

Za těmito novými trendy stojí prudký nárůst měst, jejichž území se rozrůstala o nové čtvrtě, ulice, předměstí a náměstí, jež bylo nutné pojmenovat. Honorifikace ovšem vnesla do pojmenovávání ulic nestabilitu. Názvy honorifikační nemohou totiž pojmenovávat jakýkoliv objekt. Přednost má ten, který splňuje určité kritérium reprezentativnosti.²⁸ Znamená to tedy, že pojmenování ulice nebo náměstí by se mělo shodovat s postavením a významem člověka po kterém ulice či náměstí jméno ponese. *I přesto je v moderní české urbanonymii honorifikační motiv stále oblíben, což dokazuje i jeho zastoupení, které tvoří 44 % všech názvů současné české urbanonymie.*²⁹

Vlivem politických a společenských změn dochází k opakovanému přejmenování ulic. Tyto změny s sebou nesou nemalé finanční prostředky, které musejí být vynaloženy městem na výměnu uličních tabulek a tisk nových plánů.

20. století je ve znamení několika politických zvrátů a změn, které vedly k přejmenování ulic. Z hlediska nově se formulujícího československého státního útvaru a rozpadem Rakouska-Uherska v roce 1918 se staly nežádoucími ulice připomínající dobu císařství a byly odstraněny. Dokazuje to zákon č. 266/1920 Sb., o názvech měst, obcí, osad a ulic. Totiž pojmenování, *jež nelze uvést v soulad s historií a vnějšími vztahy národa československého, zejména taková, jež připomínají osoby, které jakýmkoli způsobem projeví nepřátelské smýšlení proti československému národu nebo národům sdruženým, nebo připomínají události rázu protistátního* je zakázáno. 9. ledna 1925 bylo navíc schváleno 6 zásad pro pojmenovávání městských objektů v nově vzniklém Československu:

- preference tradičních původních názvů,
- preference názvů podle povahy místa,
- pro nové ulice vzniklé po roce 1918 je možno použít vlastenecky zaměřené názvy,
- respektování ucelených místních názvoslovných soustav,

²⁷ DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011, s. 34.

²⁸ DAVID, Jaroslav. *Honorifikace jako určující rys moderní urbanonymie*, <http://www.jardavid.ic.cz/text-honorifikacejakourcujiicirys.pdf>, [citováno 17.03.14, 16:12]

²⁹ *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky: IV. česká onomastická konference, 15.–17. září 2009, Ostrava: sborník příspěvků*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010, s. 135.

- výjimečně možno pojmenovat ulici podle osoby, která v místě žila, avšak zásadně ne podle dosud žijící osoby,
- v ostatních případech se měly volit názvy podle zemí, krajů, míst, řek, hor atd., pokud možno v části města ležící ve směru skutečného umístění této lokality.³⁰

O dvacet let později dochází k dalším změnám v souvislosti se ztrátou pohraničí a následnou německou okupací našeho území. Prvorepublikové názvy již nejsou tolerovány a jsou nahrazeny názvy německými, které oslavují především vůdce Adolfa Hitlera (*Adolf Hitler Platz*). Po válce zaznamenáváme návrat k tradičním prvorepublikovým názvům, ke kterým se přidávají názvy objektů nesoucí jména válečných osvoboditelů (*generála Pattona, Stalinova třída*). Již v roce 1948 se k moci dostává komunistická strana se svou nekompromisní politickou ideologií a názvy ulic jsou opět změněny. Pojmenování po Klementu Gottwaldovi či V. I. Leninovi se stávají součástí běžného života v totalitním režimu. Až odhalení kultu osobnosti N. S. Chruščovem v jeho tajném projevu na XX. sjezdu KSSS v únoru 1956 přineslo mírné uvolnění. Některá jména byla nahrazena názvy méně ideologicky motivovanými. Nejrozsáhlejší změny v přejmenovávání ulic jsou spojeny s obdobím po roce 1989. Komunistický režim padl a ulice opět dostávají názvy prvorepublikové nebo pojmenování zcela nové.

Zajímavé je, že změny v uličním názvosloví nejsou výhradně zapříčiněny politickými zvraty. Důkazem toho je rok 1993, ve kterém vyšla nová pravidla českého pravopisu zpracovaná Ústavem pro jazyk český, ve kterých se změnily některé zásady pro psaní velkých písmen ve vlastních jménech. Jednalo se zejména o psaní velkého písmene v prvním slově za předložkou na začátku názvu a bylo také zavedeno psaní velkého písmene v titulu a obecném slově, které v názvu předchází vlastnímu jménu osoby. Před rokem 1993 bylo např.: *nábřeží kapitána Jaroše*, nyní *nábřeží Kapitána Jaroše*. *Důvodem této změny bylo sjednotit psaní těchto názvů s názvy jako náměstí Míru, náměstí Chuchelských bojovníků, náměstí Českého povstání, v nichž se první slovo po obecných názvech ulice, náměstí, nábřeží atd. psalo s velkým písmenem.*³¹

³⁰ LAŠTŮVKA, Marek a Václav LEDVINKA. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997-98, s. 19.

³¹ Ústav pro jazyk český, <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=186> [citováno 24.2. 2014, 14:45].

6. Stručná historie Karlových Varů

Dnešní světoznámé lázně byly založeny kolem roku 1350 Karlem IV. *Třebaže jim dal Karel IV. jméno po sobě, nazývalo se město v prvním století své existence většinou Teplé Lázně u města Lokte.*³² Rozvoj města přichází ve 14. století, kdy byly objeveny vřídelní prameny. Karel IV., jenž v této době často pobýval na nedalekém královském hradu Loket, se dozvěděl o zázračných účincích vod a chtěl z osady, na jejímž území prameny vyvěraly, založit lázeňské město. V roce 1358 nechává český král na skále u horkých pramenů postavit hrádek Wary a o dvanáct let později, 14. 8. 1370 učinil z Warů královské lázeňské město.³³ V roce 1401 potvrdil král Václav IV. zvláštní postavení lázeňského města a zdůraznil privilegium o klidu ve městě a zákazu nošení zbraní na jeho území. Tyto události stály za rozkvětem a slávou lázní až do doby 30leté války. V letech 1645 a 1646 lázeňství v Karlových Varech upadá v důsledku válečných invazí švédských vojsk.

V 18. století je lázeňské město na vrcholu své slávy a je již celosvětově proslulé. V roce 1711 město navštívil osobně ruský car Petr I. Veliký. Mezi další významné osobnosti, které město v tomto století navštívily, patřili německý básník Johann Wolfgang von Goethe a Ludwig van Beethoven. Nejenom návštěvníci přispívali ke slávě lázní, nýbrž i karlovarští rodáci. Příkladem je karlovarský lékař David Becher. *Svým celoživotním působením prosadil realizaci pokrokových léčebných metod, které si zachovaly platnost až do současnosti.*³⁴

V 19. století sláva lázní nadále stoupá díky návštěvám a zájmu slavných osobností. Do města zavítali významní hudební skladatelé Frédéric Chopin či Niccoló Paganini. Karlovy Vary se stále častěji stávaly místem důležitých politických či vědeckých sešlostí. Lázeňské město si oblíbili císař František Josef I., Sigmund Freud či ruský prozaik Nikolaj Vasiljevič Gogol. Obyvatelé Karlových Varů si velmi vážili přízně těchto slavných osobností a dodnes jsou po nich pojmenovány významné budovy, ulice, parky, stezky nebo vyhlídky. Například: *Beethovenova stezka, Goethova stezka, Gogolova vyhlídka, Chopinova cesta, ulice Petra Velikého aj.*

³² PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje*. 1988. vyd. Plzeň: ZČN, 1988, s. 134.

³³ BOŘÍKOVÁ, Jana a Otakar BOŘÍK. *Karel IV.: zakladatel lázeňské slávy Karlových Varů*. Vyd. 1. Sokolov: Fornica.

³⁴ BURACHOVIČ, Stanislav. *Lexikon osobností Karlovarska*. KMKK, Muzeum Karlovy Vary, 2009, s.11.

Počet návštěvníků poklesl za 1. světové války. Ta znamenala tečku za vzestupnou křivkou vývoje vřídelního města. Po válce se lázním podařilo obnovit svou slávu a do města opět přijížděli významní hosté. Nejvýznamnějším hostem poválečného období byl československý prezident T. G. Masaryk, který město navštívil celkem osmkrát. Bohužel přišla světová krize a 2. světová válka a lázně začaly opět upadat. Po konci války v roce 1945 se Karlovy Vary dlouho ze svobody neradovaly. V roce 1948 byly lázně znárodněny a sloužily především pro občany zemí bývalého Sovětského svazu. Až po roce 1989 se do Karlových Varů vracejí i západní turisté a začíná se s obnovou zaniklé slávy lázeňského města.

Závěrem je důležité zmínit, že vývoj města byl zcela jedinečný a nelze jej srovnávat s vývojem jiných měst v České republice. Především se do pojmenování ulic promítla specifická lázeňství a zájem významných osobností minulých dob o Karlovy Vary.

6.1 Současná podoba města

V současnosti se Karlovy Vary skládají z 15 městských částí: 1. Bohatice, 2. Cihelny, 3. Čankov, 4. Doubí, 5. Drahotice, 6. Dvory, 7. Karlovy Vary, 8. Olšová Vrata, 9. Počerny, 10. Rosnice, 11. Rybáře, 12. Sedlec, 13. Stará Role, 14. Tašovice, 15. Tuhnice

Rozloha města činí 59,10 km² a na její rozloze žije 51 tisíc obyvatel v 15 městských čtvrtích a v 373 ulicích, kterým se v následující praktické části budeme důkladně věnovat.

7. Vývoj uličního názvosloví v Karlových Varech

Jména ulic jsou v Karlových Varech zaznamenávána od roku 1835. Z tohoto roku pochází i první karlovarský adresář „Karlsbader Adressenbuch“, který obsahuje 19 názvů ulic. V roce 1883 vyšel další adresář, který již obsahoval 44 uličních názvů. Od roku 1886 adresáře vycházely pravidelně každý rok, bohužel ne všechny se dochovaly. Chybí zejména adresáře z období druhé světové války. Nutno podotknout, že se adresáře v Karlových Varech psaly až do roku 1945 výhradně v německém jazyce.

Vývoj uličního názvosloví v Karlových Varech byl ovlivněn dvěma hlavními specifiky. První, které ovlivnilo názvy ulic, bylo lázeňství. Proto jsme si v předchozí kapitole nastínili historii města se zřetelem k jeho vývoji v této oblasti. Druhé specifikum vycházelo z početné německé skupiny obyvatel, která ve městě žila. Od 19. století německé obyvatelstvo tvořilo již tři čtvrtiny z celkového počtu obyvatel. V období před druhou světovou válkou bylo město již plně německé a hlavní sídlo zde měla například německá politická strana „Sudetendeutsche Heimatfront“ v čele s Konrádem Henleinem. Tyto skutečnosti se zásadně promítly v dalším vývoji uličního názvosloví. Ulice se pojmenovávaly výlučně německy a mnohdy nesly jména vysoce postavených představitelů nacionálního socialismu např: *Göringstrasse*, *Henleinstrasse*.

Karlovarské uliční názvosloví bylo tedy z hlediska porovnání s ostatními městy na českém území netypické. Po konci druhé světové války, kdy většina českých měst volila návrat k uličnímu pojmenování z dob před válkou, v Karlových Varech tuto možnost odmítli, neboť by to znamenalo návrat k urbanonymům německým. Bylo proto rozhodnuto o přejmenování ulic s použitím uličních názvů českých. Dokazuje to zápis z „Adresáře osvobozeného města Karlovy Vary“ z roku 1945: *Ze 149 karlovarských ulic je nutné pojmenovat 108 ulic zcela novým (slovanským) názvem*. Proběhla vlna odgermanizování Karlových Varů. Od 1945 byl vývoj uličního názvosloví podobný ostatním českým městům a obcím.

7.1 Vývoj uličního názvosloví v Karlových Varech z chronologického hlediska

Vývoj uličního názvosloví je nejvíce zřetelný na nejdůležitějších a nejreprezentativnějších karlovarských ulicích. Jsou to ulice zejména v lázeňské části města a v jeho samotném centru. Následující chronologický popis vývoje uličního názvosloví provedeme na 11 ulicích, záměrně vybraných pouze z městských částí Karlovy Vary-město a Karlovy Vary-lázně. Budeme vycházet ze současného názvu ulic a časově a systematicky vymezíme všechny změny názvů ulic v průběhu let. K tomuto chronologickému přehledu jsme použili záznamy z historických karlovarských adresářů „Karlsbader Adress–Buch“ z let 1835, 1883, 1888, 1938.

1. Divadelní náměstí

- 1.1. Leninovo náměstí (1948 – 1990)
- 1.2. nám. Dr. E. Beneše (1945 – 1948)
- 1.3. Adolf Hitlerplatz (1938 – 1945)
- 1.4. Dr. David Becherplatz (1850 – 1938)
- 1.5. Geweihdiggasse (1835 – 1850)

Budova divadla je v rámci městského prostoru velmi reprezentativní, tudíž je motivem pojmenování spojena s nejdůležitějšími osobami dané historické periody.

2. T. G . Masaryka

- 2.1. ČS armády (1956 – 1990)
- 2.2. Masarykova (1945 – 1948)
- 2.3. A. Hitlerstrasse (1938 – 1945)
- 2.4. Masarykstrasse (1934 – 1938)
- 2.5. Hauptstrasse (1920 – 1934)
- 2.6. Kaiser Franz Josef Strasse (1899 – 1914)
- 2.7. Neue Bahnhofstrasse (1878 – 1899)

Stejně jako Divadelní náměstí i ulice T. G. Masaryka, která je v Karlových Varech považovaná za hlavní třídu, nese tradičně názvy honorifikační.

3. I. P. Pavlova

- 3.1. Bezručova (1948 – 1990)
- 3.2. Roosweltova (1945 – 1948)
- 3.3. Göringstrasse (1939 – 1945)
- 3.4. Hermann Wissmannstrasse (1930 – 1939)
- 3.5. Kaiserstrasse (1869 – 1915)

Jako v předchozích případech i tato ulice, která navazuje v městské uliční síti na Mlýnskou kolonádu, je nositelkou honorifikačního jména.

4. Nám. dr. M. Horákové

- 4.1. náměstí Družby (1956 – 1990)
- 4.2. Stalinovo náměstí (1945 – 1948)
- 4.3. Langemarckplatz (1939 – 1945)
- 4.4. Kundgebungsplatz (1903 - 1939)

5. Nábřeží Jana Palacha

- 5.1. nábřeží A. Zápotockého (1947 – 1990)
- 5.2. Trumanovo nábřeží (1945 – 1947)
- 5.3. R. Wagnerstrasse (1930 – 1940)
- 5.4. Kaiserin Elisabeth Quai (1892 – 1920)

6. Davidu Bechera

- 6.1. Dimitrivova (1949 – 1990)
- 6.2. Eisenhowerova (1945 – 1948)
- 6.3. Henleinstrasse (1938 – 1940)

6.4. Bahnhofstrasse (1869 – 1938)

7. **Krále Jiřího**

7.1. Gotwaldova (1949 – 1990)

7.2. třída krále Jiřího (1945 – 1949)

7.3. Eduard Knoll – strasse (1899 – 1945)

7.4. Klein versaile strasse (1840 – 1914)

Bod 7.2. psán podle starých pravidel českého pravopisu, současná podoba „*třída Krále Jiřího*“.

8. **Moskevská**

8.1. Moskevská (1948 – současnost)

8.2. Langemarckstrasse (1940 – 1945)

8.3. Hans Heilingstrasse (1934 – 1938)

8.4. Dönitzstrasse (1920 – 1934)

8.5. Habsburgerstrasse (1890 – 1914)

Specifičnost tohoto vývoje spočívá v ponechání názvu od roku 1948 až do současnosti.

9. **Nová Louka**

9.1. Třída manželů Rosenbergových (1948 – 1990)

9.2. Neue Wiese (1900 – 1945)

9.3. Mutter Gottes strasse (1835 – 1900)

Současný název je překladem německého názvu Neue Wiese.

10. **Stará Louka**

10.1. Dukelských hrdinů (1945 – 1990)

10.2. Alte Wiese (1850 – 1945)

Totéž jako 9.

11. Stezka Jeana de Carro

- 11.1. Fučíkova stezka (1945 – 1990)
- 11.2. Lützow weg (1939 – 1945)
- 11.3. Panorama weg (1922 – 1939)
- 11.4. Stephanspromenade (1888 – 1922)

Těchto 11 příkladů nám poskytuje jedinečný pohled do historie Karlových Varů. Na urbanonymech jasně vidíme historický vývoj města, ale i celého českého národa. V názvech ulic se odráží jak vláda Habsburské monarchie, II. světová válka, tak šedé období socialismu. Až 90. léta do uličního názvosloví přinášejí svobodu v pojmenovávání, které není založeno na politických ideologiích, jak tomu bylo zvykem v minulosti.

8. Sémantické motivační typy urbanonym v Karlových Varech

V následujícím přehledu rozdělíme soubor všech 373 karlovarských urbanonym do skupin. Pořadí je určeno dle četnosti zastoupení urbanonym v jednotlivých skupinách. Inspirací pro vymezení jednotlivých skupin byla onomastická práce Heleny Chýlové, zabývající se plzeňskými urbanonymy a práce Bohumíra Dejmka, která se zabývá stejnou problematikou v Hradci Králové.

8.1 Motivace pojmenování podle významných osobností:

8.1.1 historických: Čechova, Drahomířino nábřeží, Husova, Husovo náměstí, Chelčického, Jánošíkova, Karla IV., Krále Jiřího, Krokova, Libušina, Rokycanova.

8.1.2 státníků a politiků: Hybešova, náměstí Dr. M. Horákové, Svobodova, Šmeralova, Štúrova, Švermova, T. G. Masaryka.

8.1.3 umělců (spisovatelů, malířů, sochařů, pěvců, architektů, apod.): Alšova, Arbesova, Baarova, Balbínova, Bezručova, Blahoslavova, Boženy Němcové, Brožíkova, Dobrovského, Dvořákova, Dykova, Elišky Krásnohorské, F. X. Šaldy, Fibichova, Foersterova, Fr. Halase, Fričova, Frimlova, Goethova stezka, Gorkého, Havlíčkova, Hlávková, Holečkova, Horova, Hynaisova, J. Lady, J. Mařáka, J. Truhláře, Janáčkova, Jiráskova, Jungmannova, K. Čapka, K. Světlé, Kamenického, Kollárova, Komenského, Koptova, Kvapilova, Majakovského, Mánesova, Myslbekova, nám. Karla Sabiny, nám. V. Řezáče, náměstí Emy Destinové, Nerudova, Nezvalova, Ondříčkova, Palackého náměstí, Raisova, S. K. Neumanna, Sládkova,

Smetanova, Sukova, Škroupova, Tylova, Vančurova, Vrchlického, Wolkerova, Zeyerova.

8.1.4 vojevůdců a armádních činitelů: Garibaldiho, Kpt. Jaroše, Kpt. Nálepky, Prokopa Holého, Roháče z Dubé, Žižkova.

8.1.5 vědců, techniků, vynálezců a sportovců: Fügnerova, I. P. Pavlova, Křižíkova, Lad. Koubka, Resslerovy sady, Scheinerova, Tyršova.

8.1.6 významných návštěvníků lázní: Dvořákovy sady, Gagarinova, Goethova vyhlídka, Hálkův vrch, Jungmannova stezka, Mozartova, Palackého, Petra Velikého, Smetanovy sady, Sovova stezka, V. Huga.

Tato podskupina je specifická pojmenováním sadů, stezek nebo vyhlídek. Urbanonyma jsou odvozena především z obliby významných návštěvníků lázní v těchto místech trávit volné chvíle a věnovat se zde například literární tvorbě, což dokazuje urbanonymum „*Hálkův vrch*“, na kterém tento věhlasný spisovatel s oblibou psal své básně.

8.1.7 krajových a místních politických a kulturních osobností: Ak. Běhounka (*český fyzik, akademik, spisovatel a profesor, zemřel při léčebném pobytu v lázních*), Dr. Davida Bechera (*nejvýznamnější lázeňský lékař, narodil se v Karlových Varech*), Dr. Janatky (*lázeňský lékař, vůdce karlovarské české menšiny v tehdy německých Karlových Varech*), Dr. Engela (*lékař a předchůdce Dr. Janatky*), Františka Krejčího (*zakladatel hvězdárny v Karlových Varech*), Jindřicha Konečného (*český básník a aforista, zakladatel Občanského fóra v Karlových Varech*), Kpt. Malkovského (*akrobatický pilot, tragicky zahynul při leteckém dni na karlovarském letišti v roce 1930*), Kryzánkova (*český herec, který působil v karlovarském městském divadle*), Mattoniho nábreží (*Heinrich Mattoni,*

velkovývozce minerální vody a zakladatel lázní Kyselka), Nejdlova (významný karlovarský vlastivědný badatel), Stezka Jeana de Carro (významný lázeňský lékař, je pohřben v Karlových Varech), Zítkova (český architekt, autor Mlýnské kolonády v Karlových Varech).

Motivační typ dle významných osobností je tvořen 110 urbanonimy, což v našem souboru představuje 29, 8 % a tvoří dle předchozích předpokladů nejpočetnější skupinu urbanonym v Karlových Varech.

8.2 Motivace zeměpisnými útvary

8.2.1 států, národů, krajů, zemí, oblastí: Americká, Anglická, Benátská, Bulharská, Česká, Chodská, Italská, Jugoslávská, Krušnohorská, Krymská, Maďarská, Modenská, Moravská, Polská, Rumunská, Sibiřská, Slezská, Slovanská, Slovenská, Šumavská.

Netypická urbanonyma (*Italská, Benátská, Modenská*) jsou zvolena na základě podobnosti těchto karlovarských ulic s ulicemi v těchto italských oblastech.

8.2.2 měst, obcí, městských částí a památných míst: Bečovská, Bělehradská, Buchenwaldská, Čankovská, Dalovická, Dolní Kamenná, Horní Kamenná, Hroznětínská, Charkovská, Chebská, Chodovská, Chomutovská, Jáchymovská, Jaltská, Karlovarská, Kladenská, Lidická, Loketská, Mariánsko-Lázeňská silnice, Mariánskolázeňská, Merklínská, Moskevská, Nejdecká, Novohutnická, Ostrovská, Otovická, Plzeňská, Počernická, Poděbradská, Pražská, Pražská silnice, Přemilovická, Rosnická, Rybářská, Sedlecká, Sokolovská, Stará Kysibelská, Starorolská, Táborská, Terezínská, Třeboňská, Tuhnická, Úvalská, Varšavská.

Z této podskupiny je nutné vydělit názvy ulic odvozené od směru k městům a obcím v okolí Karlových Varů (*Bečovská, Chodovská, Nejdecká, Plzeňská, Přemilovická*). U některých již tato motivace není aktuální, jelikož výstavbou silničního obchvatu města zanikly některé komunikace směřující právě k těmto městům (*Hroznětínská, Jáchymovská, Ostrovská, Sokolovská, Chebská*). V názvech těchto ulic se zachovává dřívější situace.

8.2.3 podle starých pomístních jmen: Hornická kolonie, Mariánská, Na Hrádku, Na Jezu, Na Kopečku, Na Milíři, Na Průhoně, Na Výhledě, Na Výsluní, Na Výšině, Nad Dvorem, Nová Louka, Nové Domky, Stará Louka, U Kolny, U Ovčárny.

Podskupina nesoucí názvy objektů již dávno zaniklých, avšak v podvědomí obyvatel města se tyto názvy udržely a byly obnoveny v podobě pojmenování ulic.

Motivační názvy dle zeměpisných názvů tvoří druhou nejpočetnější skupinu urbanonym a s 81 názvy zastávají 21, 2 % z celkového souboru.

8.3 Motivace podle polohy a směru ulice

Horní, Horní alej, Hraniční, Jižní, K Lesu, K Letišti, K Linhartu, K Lukám, K Přehradě, K Výhledu, K Zahradám, Ke Golfu, Ke Hřišti, Lázeňská, Na Rolavě, Na Stezce, Na Vrchu, Na Vyhlídce, Nad Vyhlídkou, Pobřežní, Pod Hájem, Pod Hvězdárnou, Pod Jelením skokem, Pod Lesem, Pod Tvrzí, Severní, U Brodu, U Hřiště, U Jezírka, U Koupaliště, U Lávky, U Podjezdu, U Rybníčka, U Rybníčků, U Trati, V Aleji, V Chatách, V Lučinách, V Polích, Vilová, Vřídelní, Východní, Za Motelem, Zahradní, Západní.

45 urbanonym tohoto typu představuje 12 % uličních názvů v Karlových Varech. Tato skupina je specifická hojným výskytem prepozic *K, Ke, Na, Nad, Pod, U, V, Za*.

8.4 Motivace přírodními objekty a útvary, podle fauny a flóry

Akátová, Borová, Dubová, Jabloňová, Jahodová, Jasmínová, Javorová, Jedlová, Jezerní, Keřová, Klínovecká (dle hory Klínovec), Květinová, Lesní, Lipová, Luční, Luční Vrch, Motýlí, Plešivecká (dle hory Plešivec), Polní, Potoční, Rolavská (dle řeky Rolavy), Růžová (dle květiny růže), Říční, Sadová, Skalní, Sopečná, Svatošská (dle Svatošských skal), Šeříková, Šípková, Tisová, Třešňová, U Ohře (dle řeky Ohře), Žitná.

Tato podskupina byla podrobena důkladné analýze, jejímž východiskem byl rozhovor s několika respondenty, kterým byly položeny otázky týkající se zjištění významové motivace uličních názvů. Průzkum proběhl v městské části Olšová Vrata, kde v současnosti vzniká nová bytová zástavba a na jejímž území je největší výskyt urbanonym z této skupiny. Z odpovědí vyplývá, že názvy pro nově vznikající ulice v bytové zástavbě jsou náhodně vybírány novými obyvateli a nemají žádnou sémantickou motivaci vztahující se ke konkrétnímu místu nebo historii města. Názvy jsou pouze identifikační (*Motýlí, Jasmínová, Jahodová*).

Celkem 34 názvů z celkového počtu 373 tvoří 9 % karlovarských urbanonym.

8.5 Sémantická motivace dle charakteristických vlastností a povahy ulice

Boční, Dlouhá, Hlavní, Jarní, Kolmá, Konečná, Korunní, Krátká, Lomená, Nová, Okružní, Požární, Prašná, Příkopní, Příčná, Přímá, Rohová, Řadová, Slepá, Sluneční, Souběžná, Spálená, Spojovací, Strmá, Svahová, Šikmá, Větrná, Úzká, Zlatá, Železná.

Skupina obsahující názvy dle charakteristických vlastností a povahy ulic obsahuje 30 názvů, což odpovídá 8 % z celkového počtu.

8.6 Sémantická motivace dle dominantních a významných staveb a objektů

Celní, Cihelní, Divadelní, Divadelní náměstí, Hradištní, Hřbitovní, Jateční, Jízdárenská, Kostelní, Kostelní náměstí, Mlýnská, Nádražní, Nádražní stezka, Nákladní, Plynárenská, Poštovní, Školní, Teplárenská, Tržiště, U Dětské vesničky, U Imperiálu, U Lomu, U Řempa, U Solivárny, U Spořitelny, U Tří křížů, Vodárenská, Zámecký vrch, Závodní, Železniční.

Taktéž jako předchozí skupina i tato skupina obsahuje 30 urbanonym tj. 8 %.

8.7 Sémantická motivace dle historických reminiscencí, (názvy oslavné)

1. máje, 5. května, Brigádníků, Budovatelů, Českých bratří, Jana Opletala, Kosmonautů, Mírové náměstí, Mládežnická, nábřeží Jana Palacha, nám. 17. listopadu, náměstí Republiky, Národní, Partyzánská, Přátelství, Revoluční, Sportovců, Studentská, Vítězná, Vrch přátelství, Závodu míru.

21 uličních názvů v této skupině představuje 5 % z celého souboru karlovarských uličních názvů.

8.8 Sémantická motivace dle charakteru vlastnictví a zaměstnání obyvatel

Dělnická, Družstevní, Hornická, Myslivecká, Sklářská, Sladovnická, Truhlářská, Zbrojnická.

8 uličních názvů v této skupině činí 2, 1 % všech analyzovaných uličních názvů.

8.9 Sémantická motivace vzniklá analogií pražských názvů

Nebozízek, Petřín, Strahovská, Vyšehradská.

Tyto názvy nejsou vybrány náhodně, nýbrž na základě podobnosti s místy nacházejícími se v Praze. Petřín je v Karlových Varech pojmenování pro místo, ze kterého je nádherný výhled, podobně jako z Petřína v Praze, a Nebozízek je stejně tak zahrada pod Petřínem v Karlových Varech, jak i v Praze, odkud je tato motivace použita.

Tato specifická skupina urbanonym se stává ze 4 uličních pojmenování, což činí v našem souboru 1, 1 %.

8.10 Sémantická motivace nebyla nalezena, názvy pouze identifikující

Ondřejská, Vrázová.

Z rozdělení všech urbanonym do skupin vyplývá, že v Karlových Varech je nejvíce zastoupen motivační typ názvů honorifikačních související s významnými osobnostmi především jako s návštěvníky lázní. Potvrdil se tak charakteristický ráz města, který je určován lázeňstvím. Také minimální zastoupení uličních názvů odvozených podle

bývalých řemesel a povolání odráží charakter města, ve kterém prosperuje více lázeňství než například řemeslnický průmysl.

9. Jazyková charakteristika uličního názvosloví města Karlovy Vary

V předchozí části práce jsme soubor karlovarských urbanoným rozdělili do skupin dle sémantické motivace, nyní se u těchto urbanoným zaměříme na jazykovou charakteristiku.

Jednotlivé názvy ulic rozdělíme podle slovnědruhových a morfologických znaků. Soubor uličních názvů dále rozdělíme na skupiny podle členitosti jednotlivých názvů na jednoslovná, dvouslovná a vícesložková pojmenování, přičemž budeme vycházet z předpokladu jednoznačné převahy jednoslovných pojmenování. U víceslovných pojmenování vyjádříme, kterými slovními druhy jsou víceslovná spojení tvořena. Samostatnou skupinu budou tvořit urbanonyma obsahující předložková spojení.

9.1 Jednoslovná pojmenování

Názvy ulic, které jsou tvořeny jedním slovem, tvoří nejpočetnější skupinu urbanoným. Celkem 249 jednoslovných urbanoným představuje 67 % z celkového počtu 373 uličních názvů.

9.1.1 Relační adjektiva tvořená sufixy *-ský*, s podtypem *-cký*

Chebská, Dalovická, Ostrovská, Jáchymovská, Nejdecká, Mariánskolázeňská aj.

Nejfrekventovanější jednoslovná jména jsou vyjádřena relačními adjektivy, která jsou tvořena sufixy *-ský*, s podtypem *-cký*. Tato podskupina obsahuje 75 jednoslovných jmen. Urbanonyma sem zařazená jsou dokládána v nominativu singuláru feminina, neboť vznikají univerbizací bez slovtvorné úpravy, pojmenování neobsahujícím identifikační slovo ulice.

9.1.2 Posesivní adjektiva tvořená od antroponym

Arbesova, Dykova, Blahoslavova, Dvořákova, Dobrovského, Havlíčkova, aj.

Druhými v pořadí jsou jednoslovná jména vyjádřená posesivními adjektivy utvořenými od antroponym. Jsou to individuálně přivlastňovací urbanonyma. Celkový počet činí 66 jednoslovných urbanonym utvořených od antroponym.

9.1.3 Relační adjektiva tvořená suffixem *-ní* v sg.

Divadelní, Sportovní, Lesní Hřbitovní, Jižní, Západní, Potoční, aj.

33 jednoslovných názvů zastupuje skupinu relačních adjektiv tvořených suffixem *-ní* v singuláru.

9.1.4 Relační adjektiva tvořená suffixem *-ový*

Akátová, Lipová, Růžová, Dubová, Borová, Keřová, Šeříková, Jasmínová, Šípková, aj.

Skupinu relačních adjektiv tvořenou formantem *-ový*, ve tvaru nominativu singuláru feminina zastupuje 19 jednoslovných názvů. Specifikum této skupiny je, že většina urbanonym je sémanticky motivována podle fauny.

Jednoslovná pojmenování v Karlových Varech dle předpokladu tvoří nejpočetnější skupinu urbanonym.

9.2. Dvouslovná pojmenování

Dvouslovná pojmenování jsou druhým nejpočetnějším souborem uličních názvů, tato skupina obsahuje celkem 106 urbanonym. Předpokládáme, že nejvíce dvousložkových názvů vznikne spojením substantiva s předložkou. Další skupiny budou tvořit názvy složené z rodného jména, hodnosti nebo titulu a příjmení v genitivu, nebo atribut kongruentní, či nekongruentní spojený se substantivem.

9.2.1 Spojení substantiva s prepozicemi:

a) *U*

U Brodu, U Hřiště, U Imperiálu, U Jezírka, U Kolny, U Koupaliště, U Lávky, U Lomu, U Ohře, U Ovčárny, U Podjezdu, U Rybníčka, U Rybníčků, U Řempa, U Solivárny, U Spořitelny, U Trati.

b) *Na*

Na Hrádku, Na Hůrkách, Na Jezu, Na Kopečku, Na Milíři, Na Průhoně, Na Rolavě, Na Stezce, Na Vrchu, Na Výfuku, Na Výhledě, Na Vyhlídce, Na Výsluní, Na Výšině.

c) *K, Ke*

K Lesu, K Letišti, K Linhartu, K Přehradě, K Lukám, K Výhledu, K Zahradám, Ke Golfu, Ke Hřišti.

d) *Pod*

Pod Hájem, Pod Hvězdárnou, Pod Lesem, Pod Tvrzí.

e) *V*

V Aleji, V Chatách, V Lučinách, V Polích.

f) *Nad*

Nad Dvorem, Nad Vyhlídkou.

e) *Za*

Za Motelem.

Spojením prepozice a substantiva vzniklo celkem 46 dvousložkových pojmenování, z toho nejvíce substantiv bylo spojeno s prepozicí „U“, celkem 17 názvů. Tato podskupina je tedy podle předpokladu nejpočetnější ze všech dvousložkových podskupin. Z celkového počtu dvousložkových názvů, názvy spojené s předložkami představují 49%.

9.2.2 Rodné jméno, hodnost, či titul a příjmení v genitivu Elišky Krásnohorské, Prokopa Holého, Jindřicha Konečného, Kpt. Jaroše, Kpt. Malkovského, Kpt. Nálepky, Ak. Běhounka, Dr. Engla, Dr. Janatky.

9.2.3 Atribut kongruentní a substantivum Divadelní náměstí, Drahomířino nábřeží, Husovo náměstí, Goethova vyhlídka, Mattoniho nábřeží, Sovova stezka.

9.2.4 Atribut nekongruentní a substantivum: náměstí Republiky, Vrch přátelství, Závodu Míru.

9.3 Vícesložková pojmenování

Vícesložková pojmenování tvoří nejmenší skupinu uličních názvů. Tvoří ji pouze 15 urbanonym, která jsou tvořena zejména spojením substantiva a atributu kongruentního. Zastoupení v této skupině mají i názvy tvořené pomocí prepozic.

9.3.1 Spojení substantiva a přívlastku shodného nábřeží Jana Palacha, náměstí Emmy Destinové, náměstí Dr. M. Horákové, Stezka Jeana de Carro,

9.3.2 Vícesložkové názvy tvořené pomocí prepozic U Dětské vesničky, Pod Jelením skokem.

Z tohoto jazykového rozboru vyplývá, že z hlediska členitosti jsou nejfrekventovanější uliční názvy jednoslovné, tím se potvrdil náš předpoklad. Pojmenování dvousložková jsou nejvíce reprezentována předložkovými typy. Předložky se vyskytují v názvech ulic zejména proto, že pomáhají určit směr.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo shromáždit urbanonyma vyskytující se v Karlových Varech, pokusit se objasnit jejich motivaci a provést jejich základní jazykovou charakteristiku. Dalším cílem bylo popsat chronologické změny od 19. století v uličním názvosloví na vybraném vzorku uličních pojmenování. Těžištěm této práce se stala klasifikace poměrně obsáhlého soupisu karlovarských uličních názvů.

Celkem jsme sumarizovali 373 karlovarských uličních názvů, přičemž jsme vycházeli z názvu současného. Chronologická analýza vybraného vzorku urbanonym potvrdila předpoklad, že k nejrozsáhlejším změnám v uličním názvosloví dochází v souvislosti s politickými zvraty. Převaha německých názvů u těchto ulic potvrzuje další předpoklad o převaze německých pojmenování ulic v Karlových Varech v době 19. a první poloviny 20. století.

Následujícím úkolem bylo u všech karlovarských urbanonym zjistit jejich významovou motivaci. Zjistili jsme, že nejvíce zastoupeným typem jsou názvy ulic pojmenované dle významných osobností (*Palackého, Mozartova, Myslbekova* aj.). Tento motivační typ zahrnuje 110 názvů, což představuje 29,8 % z celkového počtu. 10 % názvů z této skupiny tvoří honorifikační názvy spjaté s osobnostmi navštěvujícími lázně. Potvrzuje se tedy hypotéza, že v Karlových Varech nalezneme jako jeden z hlavních typů právě danou skupinu honorifikačních pojmenování související s lázeňskou klientelou.

Druhá, nejvíce zastoupená skupina urbanonym, je motivována geografickými objekty. Celkem obsahuje 81 názvů, což v celkovém součtu vyjadřuje 21,2 %. Z této skupiny uličních názvů je nejpočetnější podskupina, která je motivována názvy jiných měst, obcí, městských částí a památných míst (*Bělehradská, Merklínská, Tuhnická, Lidická*,). Tato podskupina čítá celkem 44 názvů, což představuje více než polovinu z názvů motivovaných zeměpisnými útvary. U této podskupiny bylo dále nutné vydělit názvy ulic odvozených od směru k městům a obcím v okolí Karlových Varů (*Bečovská, Chodovská, Nejdecká, Přemilovická*)).

Sémantická motivace dle polohy a směru ulice je třetím nejvíce zastoupeným motivačním typem. Tato skupina je specifická hojným výskytem prepozic (*K Letišti, Na Vyhlídce, Pod Hvězdárnou, U Jezírka, V Polích, Za Motelem*). Skupina obsahuje 45 uličních názvů, což představuje 12 % z celkového počtu urbanonym.

Další motivační typ, který se uplatňuje v karlovarském uličním názvosloví, je pojmenování ulice podle přírodních objektů a útvarů, dle fauny a flóry (*Akátová, Jahodová, Jasmínová, Motýlí*). U této skupiny jsme se zaměřili na vysokou koncentraci těchto názvů zejména v karlovarské městské čtvrti Olšová Vrata. Na základě rozhovoru s několika respondenty jsme zjistili, že označení těchto ulic jsou náhodná a nejsou založena na základě sémantické motivace, tzn., že název ulice *Motýlí* není odvozen od výskytu tohoto hmyzu, nýbrž pouze na základě domluvy obyvatel této ulice. Je důležité zmínit se o tom, že tento způsob pojmenování ulic se týká pouze nově vznikajících satelitních sídel na katastrálním území města Karlovy Vary. Celkově je tento motivační typ zastoupen 34 uličními názvy a tvoří 9 % z celkového počtu 373 karlovarských urbanonym.

Motivační typ dle charakteristických vlastností ulice (*Přímá, Rohová, Řadová*) a ulice pojmenované podle blízkých dominantních či významných objektů (*Kostelní, Divadelní, Jízdárenská*) jsou poslední motivační typy, jejichž výskyt přesáhl v celkovém součtu 5 %. Z rozdělení všech urbanonym do skupin podle sémantické motivace jsme zjistili, že v Karlových Varech nesou ulice nejčastěji názvy honorifikační, ovšem je zde viditelný honorifikační prvek dle významných návštěvníků lázní, který představuje specifickou skupinu uličních pojmenování ve městě.

Nedílnou součástí práce byla jazyková analýza. Soubor všech karlovarských urbanonym jsme rozdělili na skupiny podle členitosti jednotlivých názvů na jednoslovná, dvouslovná a vícesložková pojmenování. Tímto základním rozdělením se nám potvrdil předpoklad o převaze jednoslovných pojmenování, tvoří ho 249 urbanonym, což představuje 67 %. Dvouslovná pojmenování jsou druhým nejčastějším typem, zahrnují 106 urbanonym, což je 29 %. Nejméně zastoupeným typem jsou vícesložková pojmenování, obsahují pouze 15 urbanonym, tedy 4 % z celkového počtu.

Nejvíce jednoslovných názvů bylo utvořeno pomocí široce vztahového sufixu *-ský*, s podtypem *-cký* (*Chebská, Ostrovská, Jáchymovská, Dalovická, Sokolovská, Nejdecká*). Tento typ obsahuje 75 názvů ze všech 249 jednoslovných pojmenování.

Druhou nejpočetnější skupinu tvoří jednoslovná pojmenování, která jsou vyjádřena posesivními adjektivy utvořenými od antroponym (*Arbesova, Dykova, Blahoslavova, aj.*). Celkový počet těchto urbanonym činí 66 ze všech 249 jednoslovných pojmenování.

Dvouslovná pojmenování jsou druhým nejpočetnějším souborem uličních názvů, celkem 106 urbanonym. Nejvíce dvousložkových názvů vzniklo spojením substantiva

s prepozicí. Tento fakt potvrzuje naši další hypotézu, že nejvíce dvousložkových názvů bude obsahovat předložku. Nejčastější prepozicí je prepozice *U* (*U Brodu, U Hřiště, U Imperiálu, U Jezírka, U Ohře, U Trati, aj.*), celkem dokládáme 17 urbanonym obsahujících předložku *U*. Mezi další často se vyskytující předložky řadíme *Na* (*Na Hrádku, Na Hůrkách, Na Jezu*), *K/Ke* (*K Lesu, K Letišti, K Přehradě, Ke Golfu*). Předložky se v názvech ulic vykytují zejména proto, že pomáhají určit směr. Celkem spojením substantiva s prepozicí vzniklo 46 dvouslovných uličních názvů.

Další dvouslovná urbanonyma vznikla spojením rodného jména, hodnosti, či titulu s příjmením v genitivu (*Elišky Krásnohorské, Kpt. Nálepky, Dr. Engla*). Spojením atributu kongruentního a substantiva také vznikly dvousložkové názvy (*Divadelní náměstí, Husovo náměstí, Drahomířino nábřeží*). Skupina urbanonym, která vznikla spojením atributu nekongruentního a substantiva není početná (*náměstí Republiky, Vrch přátelství*).

Vícesložková pojmenování tvoří nejmenší skupinu uličních názvů, tvoří ji pouze 15 urbanonym, která jsou tvořena především spojením substantiva a atributu kongruentního. Jelikož naše počáteční hypotéza předpokládala, že vícesložkové názvy budou zastoupeny v nejmenším počtu, můžeme i tento předpoklad potvrdit.

Vícesložkové názvy vzniklé spojením substantiva a přívlastku shodného (*náměstí Emmy Destinové, nábřeží Jana Palacha*). Názvy vzniklé pomocí prepozic (*U Dětské vesničky, Pod Jelením skokem*).

Za specifický rys uličního názvosloví Karlových Varů můžeme považovat existenci německých názvů ulic až do poloviny 20. století, která neumožňovala návrat k názvům užívaným v období první republiky. 108 ulic bylo po roce 1945 pojmenováno novým názvem, který byl většinou nově utvořen, v menší míře byl přeložen z němčiny, např. *Stará louka, Nová louka*. V porovnání s jinými českými městy je nejvíce zastoupeným motivačním typem skupina honorifikačních pojmenování, nesouvisející však, jak je to obvyklé, s významnými místními či regionálně zakotvenými rodáky, ale s návštěvníky lázní. V uličním názvosloví je tak zachycen typický rys Karlových Varů.

Seznam použité literatury

- BOŘÍKOVÁ, Jana ; BOŘÍK, Otakar. *Karel IV.: zakladatel lázeňské slávy Karlových Varů*. Vyd. 1. Sokolov: Fornica, 2007.
- BURACHOVIČ, Stanislav. *Lexikon osobností Karlovarska*. KMKK, Muzeum Karlovy Vary, 2009.
- DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves, a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011.
- DEJMEK, Bohumír. *Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1993.
- HARVALÍK, Milan. Nové tendence v rozvoji současné české onymie. In: *Mnohotvárnost a specifická onomastika*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010, s. 179 – 185.
- HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004.
- HERMANN, Jakob. *Karlsbader Adress-Buch*. (vydavatel nezjištěn) 1888.
- CHÝLOVÁ, Helena. Plzeňské uliční názvosloví. In: *Kultura, historie a současnost Plzně*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1996, s. 158–169.
- JÁCHYMOVSKÝ, Vladislav. *Adresář historického vývoje názvů ulic v sídelním útvaru Karlovy Vary*. 1980.
- KNAUER, Bernhard. *Karlsbader Adress-Buch*. (vydavatel nezjištěn) 1883.
- KOL. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Praha: Academia, 2000.
- KOL. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002.
- KOL. *Slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2005.
- LAŠŤOVKA, Marek ; LEDVINKA, Václav. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. 1. Vyd. Praha: Libri, 1997–1998.
- PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje*. 1988. Vyd. Plzeň: ZČN, 1988.
- ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN, 1963.

ŠRÁMEK, Rudolf. K metodice výkladu vlastních jmen, zvl. místních. In: *Jazyk a kultura vyjadřování*. Brno, 1998, s. 205–212.

ŠRÁMEK, Rudolf. Ke gramatickým vlastnostem proprií. In: *Propria v systému mluvnickém a slovtvorném*. Brno, 1999.

ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie, *Onomastický zpravodaj*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1990.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

TUŠKOVÁ, Jana Marie. Vývoj brněnských uličních názvů. *Český jazyk a literatura*. 2009–2010, roč. 60, č. 4, s. 164–168.

Internetové zdroje

DAVID, Jaroslav. *Honorifikace jako určující rys moderní urbanonymie*,
<http://www.jardavid.ic.cz/text-honorifikacejakourcujicirys.pdf>, [citováno 17.03.14, 16:12].

HARVALÍK, Milan. *Úvod do obecné onomastiky*,
<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7555> [citováno 01.03.14 17:21].

PLESKALOVÁ, Jana. PV2B63 *Historická toponomastika*,
<https://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalovaPV2B63VyvTop1.rtf>, [citováno 13.03.14,
13:13].

Ústav pro jazyk český, <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=186> [citováno 24.02.14 15:56].

Resumé

The topic of this bachelor's thesis is Street Naming and its Development in Carlsbad. The Thesis has both theoretical and practical aspect. The theoretical part is focused on onomastics, urbanonymics and urbanonyms, furthermore, street names in general and of course the history of the town Carlsbad.

The practical part deals with types of motivation asserting in the street nomenclature and his development in Carlsbad. Then the street names are divided into the groups according to their motivation. Following research describes general tendencies emerging in street names in Carlsbad. This part also deals with types of motivation, especially the judgement if some motivation type markedly dominates above all, expecting higher number of streets named after persons and direction or location.

In the language characteristics the street names are divided according to the number of words, so that there are names containing one, two or three words. Furthermore, these names are divided into several groups according to particular criteria.

Přílohy

1. Abecední rejstřík karlovarských ulic

- 1. číslo za uličním názvem odkazuje na sémantickou motivaci ulice.
- 2. číslo charakterizuje název ulice po jazykové stránce.
- Dvouslovné a vícesložkové názvy s ohledem na počet zařazených urbanoným zařazujeme podle 1. slova, např. *K Lesu*, pod *K*.

1. **Ak. Běhounka** (8.1.7; 9.2.2), **Akátová** (8.4; 9.1.4), **Alšova** (8.1.3; 9.1.2), **Americká** (8.2.1; 9.1.1), **Anglická** (8.2.1; 9.1.1), **Arbesova** (8.1.3; 9.1.2)
2. **Baarova** (8.1.3; 9.1.2), **Balbínova** (8.1.3; 9.1.2), **Bečovská** (8.2.2; 9.1.1), **Bělehradská** (8.2.2; 9.1.1), **Benátská** (8.2.1; 9.1.1), **Bezručova** (8.1.3; 9.1.2), **Blahoslavova** (8.1.3; 9.1.2), **Boční** (8.5; 9.1.3), **Borová** (8.4; 9.1.4), **Boženy Němcové** (8.1.3; 9.2.2), **Brigádníků** (8.7; 9.1.2), **Brožíkova** (8.1.3; 9.1.2), **Budovatelů** (8.7; 9.1.2), **Buchenwaldská** (8.2.2; 9.1.1), **Bulharská** (8.2.1; 9.1.1)
3. **Celní** (8.6; 9.1.3), **Cihelní** (8.6; 9.1.3), **Čankovská** (8.2.2; 9.1.1), **Čechova** (8.1.1; 9.1.2), **Česká** (8.2.1; 9.1.1), **Českých bratří** (8.7; 9.2.4)
4. **Dalovická** (8.2.2; 9.1.1), **Dělnická** (8.8; 9.1.1), **Divadelní** (8.6; 9.1.3), **Divadelní náměstí** (8.6; 9.2.3), **Dlouhá** (8.5; 9.1), **Dobrovského** (8.1.3; 9.1.2), **Dolní Kamenná** (8.2.2; 9.2.3), **Dr. Davida Bechera** (8.1.7; 9.2.) **Dr. Engla** (8.1.7; 9.2.2), **Dr. Janatky** (8.1.7; 9.2.2), **Drahomířino nábřeží** (8.1.1; 9.2.3), **Družstevní** (8.8; 9.1.3), **Dubová** (8.4; 9.1.4), **Dvořákova** (8.1.3; 9.1.2), **Dvořákovy sady** (8.1.6; 9.2.3), **Dykova** (8.1.3; 9.1.2)
5. **Elišky Krásnohorské** (8.1.3; 9.2.2)

6. **F.X. Šaldy** (8.1.3; 9.2.2), **Fibichova** (8.1.3; 9.1.2), **Foersterova** (8.1.3; 9.1.2), **Františka Halase** (8.1.3; 9.2.2), **Františka Krejčího** (8.1.7; 9.2.2), **Fričova** (8.1.3; 9.1.2), **Frimlova** (8.1.3; 9.1.2), **Fúgnerova** (8.1.5; 9.1.2)
7. **Gagarinova** (8.1.6; 9.1.2), **Garibaldiho** (8.1.4; 9.1.2), **Goethova stezka** (8.1.3; 9.2.3), **Goethova vyhlídka** (8.1.6; 9.2.3), **Gorkého** (8.1.3; 9.1.2),
8. **Hálkův vrch** (8.1.6; 9.2.3), **Havlíčkova** (8.1.3; 9.1.2), **Hlávková** (8.1.3; 9.1.2), **Hlavní** (8.5; 9.1.3), **Holečkova** (8.1.3; 9.1.2), **Horní** (8.3; 9.1.3), **Horní alej** (8.3; 9.2.3), **Horní Kamenná** (8.2.2; 9.2.3), **Hornická** (8.8; 9.1.1), **Hornická kolonie** (8.2.3; 9.2.3), **Horova** (8.1.3; 9.1.2), **Hradištní** (8.6; 9.1.3), **Hraniční** (8.3; 9.1.3), **Hroznětínská** (8.2.2; 9.1.1), **Hřbitovní** (8.6; 9.1.3), **Husova** (8.1.1; 9.1.2), **Husovo náměstí** (8.1.1; 9.2.3), **Hybešova** (8.1.2; 9.1.2), **Hynaisova** (8.1.3; 9.1.2),
9. **Charkovská** (8.2.2; 9.1.1), **Chebská** (8.2.2; 9.1.1), **Chelčického** (8.1.1, 9.1.2), **Chodovská** (8.2.2; 9.1.1), **Chodská** (8.2.1; 9.1.1), **Chomutovská** (8.2.2; 9.1.1)
10. **I. P. Pavlova** (8.1.5; 9.2.2), **Italská** (8.2.1; 9.1.1),
11. **J. Lady** (8.1.3; 9.2.2), **J. Mařáka** (8.1.3; 9.2.2), **J. Truhláře** (8.1.3; 9.2.2), **Jabloňová** (8.4; 9.1.4), **Jahodová** (8.4; 9.1.4), **Jáchymovská** (8.2.2; 9.1.1), **Jaltská** (8.2.2; 9.1.1), **Jana Opletala** (8.7; 9.2.4), **Janáčková** (8.1.3; 9.1.2), **Jánošíkova** (8.1.1; 9.1.2), **Jarní** (8.5; 9.1.3), **Jasmínová** (8.4; 9.1.4), **Jateční** (8.6; 9.1.3), **Javorová** (8.4; 9.1.4), **Jedlová** (8.4; 9.1.4), **Jezerní** (8.4; 9.1.3), **Jindřicha Konečného** (8.1.7; 9.2.2), **Jiráskova** (8.1.3; 9.1.2), **Jízdárenská** (8.6; 9.1.1), **Jižní** (8.3; 9.1.3), **Jugoslávská** (8.2.1; 9.1.1), **Jungmannova** (8.1.3; 9.1.2), **Jungmannova stezka** (8.1.6; 9.2.3)
12. **K Lesu** (8.3; 9.2.1), **K Letišti** (8.3; 9.2.1), **K Linhartu** (8.3; 9.2.1), **K Lukám** (8.3; 9.2.1), **K Přehradě** (8.3; 9.2.1), **K Výhledu** (8.3; 9.2.1), **K Zahradám** (8.3, 9.2.1), **K. Čapka** (8.1.3; 9.2.2), **K. Světlé** (8.1.3; 9.2.2), **Kamenického** (8.1.3; 9.1.2), **Karla IV.** (8.1.1; 9.2.2), **Karlovarská** (8.2.2;

9.1.1), **Ke Golfu** (8.3; 9.2.1), **Ke Hřišti** (8.3; 9.2.1), **Keřová** (8.4; 9.1.4), **Kladenská** (8.2.2; 9.1.1), **Klínovecká** (8.4; 9.1.1), **Kollárova** (8.1.3; 9.1.2), **Kolmá** (8.5; 9.1), **Komenského** (8.1.3; 9.1.2), **Konečná** (8.5; 9.1), **Koptova** (8.1.3; 9.1.2), **Korunní** (8.5; 9.1.3), **Kosmonautů** (8.7; 9.1.2), **Kostelní** (8.6; 9.1.3), **Kostelní náměstí** (8.6; 9.2.3), **Kpt. Jaroše** (8.1.4; 9.2.2), **Kpt. Malkovského** (8.1.7; 9.2.2), **Kpt. Nálepky** (8.1.4; 9.2.2), **Krále Jiřího** (8.1.1; 9.2.4), **Krátká** (8.5; 9.1), **Krokova** (8.1.1; 9.1.2), **Krušnohorská** (8.2.1; 9.1.1), **Krymská** (8.2.1; 9.1.1), **Kryzánkova** (8.1.7; 9.2.1), **Křížíkova** (8.1.5; 9.2.1), **Kvapilova** (8.1.3; 9.2.1), **Květinová** (8.4; 9.1.4),

13. **Lad. Koubka** (8.1.5; 9.2.2), **Lázeňská** (8.3; 9.1.1), **Lesní** (8.4; 9.1.3), **Libušina** (8.1.1; 9.1.2), **Lidická** (8.2.2; 9.1.1), **Lipová** (8.4; 9.1.4), **Loketská** (8.2.2; 9.1.1), **Lomená** (8.5; 9.1), **Luční** (8.4; 9.1.3), **Luční vrch** (8.4; 9.2.3),

14. **Mad'arská** (8.2.1; 9.1.1), **Majakovského** (8.1.3; 9.1.2), **Mánesova** (8.1.3; 9.1.2), **Mariánská** (8.2.3; 9.1.1), **Mariánsko – Lázeňská silnice** (8.2.2; 9.2), **Mariánskolázeňská** (8.2.2; 9.1.1), **Mattoniho nábřeží** (8.1.7; 9.2.3), **Merklínská** (8.2.2; 9.1.1), **Mírové náměstí** (8.7; 9.2.3), **Mládežnická** (8.7; 9.1.1), **Mlýnská** (8.6; 9.1.1), **Modenská** (8.2.1; 9.1.1), **Moravská** (8.2.1; 9.1.1), **Moskevská** (8.2.2; 9.1.1), **Motýlí** (8.4; 9.1), **Mozartova** (8.1.6; 9.1.2), **Myslbečova** (8.1.3; 9.1.2), **Myslivecká** (8.8; 9.1.1)

15. **Na Hrádku** (8.2.3; 9.2.1), **Na Jezu** (8.2.3; 9.2.1), **Na Kopečku** (8.2.3; 9.2.1), **Na Milíři** (8.2.3; 9.2.1), **Na Průhoně** (8.2.3; 9.2.1), **Na Rolavě** (8.3; 9.2.1), **Na Stezce** (8.3; 9.2.1), **Na Vrchu** (8.3; 9.2.1), **Na Výfuku** (8.2.3; 9.2.1), **Na Výhledě** (8.2.3; 9.2.1), **Na Vyhlídce** (8.3; 9.2.1), **Na Výsluní** (8.2.3; 9.2.1), **Na Výšině** (8.2.3; 9.2.1), **nábřeží Jana Palacha** (8.7; 9.3.1), **Nad Dvorem** (8.2.3; 9.2.1), **Nad Vyhlídkou** (8.3; 9.2.1), **Nádražní** (8.6; 9.1.3), **Nádražní stezka** (8.6; 9.2.3), **Nákladní** (8.6; 9.1.3), **nám. 17. listopadu** (8.7; 9.3.1), **náměstí Emy Destinové** (8.1.3; 9.3.1), **nám. Karla Sabiny** (8.1.3; 9.3.1), **náměstí V. Řezáče** (8.1.3; 9.3.1), **náměstí Republiky** (8.7; 9.2.4), **Národní** (8.7; 9.1.3), **Nebozízek** (8.9; 9.1),

Nejdecká (8.2.2; 9.1.1), **Nejdlova** (8.1.7; 9.1.2), **Nerudova** (8.1.3; 9.1.2), **Nezvalova** (8.1.3; 9.1.2), **Nová** (8.5; 9.1.4), **Nová Louka** (8.2.3; 9.2.3), **Nové Domky** (8.2.3; 9.2.3), **Novotuhnická** (8.2.2; 9.1.1)

16. **Okružní** (8.5; 9.1.3), **Ondřejská** (8.10; 9.1.1), **Ondříčkova** (8.1.3; 9.1.2), **Ostrovská** (8.2.2; 9.1.1), **Otovická** (8.2.2; 9.1.1)

17. **Palackého** (8.1.6; 9.1.2), **Palackého náměstí** (8.1.3; 9.2.3), **Partyzánská** (8.7; 9.1.1), **Petra Velikého** (8.1.6; 9.2.2), **Petrín** (8.9; 9.1), **Plešivecká** (8.4; 9.1.1), **Plynárenská** (8.6; 9.1.1), **Plzeňská** (8.2.2; 9.1.1), **Pobřežní** (8.3; 9.1.3), **Počernická** (8.2.2; 9.1.1), **Pod Hájem** (8.3; 9.2.1), **Pod Hvězdárnou** (8.3; 9.2.1), **Pod Jelením Skokem** (8.3; 9.3.2), **Pod Lesem** (8.3; 9.2.1), **Pod Tvrzí** (8.3; 9.2.1), **Poděbradská** (8.2.2; 9.1.1), **Polní** (8.4; 9.1.3), **Polská** (8.2.1; 9.1.1), **Poštovní** (8.6; 9.1.3), **Potoční** (8.4; 9.1.3), **Požární** (8.5; 9.1.3), **Pražská** (8.2.2; 9.1.1), **Prašná** (8.5; 9.1), **Pražská silnice** (8.2.2; 9.2.3), **Prokopa Holého** (8.1.4; 9.2.2), **Přátelství** (8.7; 9.1), **Přemilovická** (8.2.2; 9.1.1), **Příčná** (8.5; 9.1), **Příkopní** (8.5; 9.1.3), **Přímá** (8.5; 9.1)

18. **Raisova** (8.1.3; 9.1.2), **Resslovy Sady** (8.1.5; 9.2.3), **Revoluční** (8.7; 9.1.3), **Roháče z Dubé** (8.1.4; 9.2.2), **Rohová** (8.5; 9.1.4), **Rokycanova** (8.1.1; 9.1.2), **Rolavská** (8.4; 9.1.1), **Rosnická** (8.2.2; 9.1.1), **Rumunská** (8.2.1; 9.1.1), **Růžová** (8.4; 9.1.4), **Rybářská** (8.2.2; 9.1.1), **Řadová** (8.5; 9.1.4), **Říční** (8.4; 9.1.3)

19. **S. K. Neumanna** (8.1.3; 9.2.2), **Sadová** (8.4; 9.1.4), **Sedlecká** (8.2.2; 9.1.1), **Severní** (8.3; 9.1.3), **Scheinerova** (8.1.5; 9.1.2), **Sibiřská** (8.2.1; 9.1.1), **Skalní** (8.4; 9.1.3), **Sklářská** (8.8; 9.1.1), **Sládkova** (8.1.3; 9.1.2), **Sladovnická** (8.8; 9.1.1), **Slepá** (8.5; 9.1), **Slezská** (8.2.1; 9.1.1), **Slovanská** (8.2.1; 9.1.1), **Slovenská** (8.2.1; 9.1.1), **Sluneční** (8.5; 9.1.3), **Smetanova** (8.1.3; 9.1.2), **Smetanovy Sady** (8.1.6; 9.2.3), **Sokolovská** (8.2.2; 9.1.1), **Sopečná** (8.4; 9.1), **Souběžná** (8.5; 9.1), **Sovova stezka** (8.1.6; 9.2.3), **Spálená** (8.5; 9.1), **Spojovací** (8.5; 9.1), **Sportovců** (8.7; 9.1), **Stará Kysibelská** (8.2.2; 9.2.3), **Stará Louka** (8.2.3; 9.2.3),

Starorolská (8.2.2; 9.1.1), **Stezka Jeana de Carro** (8.1.7; 9.3.1), **Strahovská** (8.9; 9.1.1), **Strmá** (8.5; 9.1), **Studentská** (8.7; 9.1.1), **Sukova** (8.1.3; 9.1.2), **Svahová** (8.5; 9.1.4), **Svatošská** (8.4; 9.1.1), **Svobodova** (8.1.2; 9.1.2), **Šeříková** (8.4; 9.1.4), **Šikmá** (8.5; 9.1), **Šípková** (8.4; 9.1.4), **Školní** (8.6; 9.1.3), **Škroupova** (8.1.3; 9.1.2), **Šmeralova** (8.1.2; 9.1.2), **Štúrova** (8.1.2; 9.1.2), **Šumavská** (8.2.1; 9.1.1) **Švermova** (8.1.2; 9.1.2)

20. **T. G. Masaryka** (8.1.2; 9.2.2), **Táborská** (8.2.2; 9.1.1), **Teplárenská** (8.6; 9.1.1), **Terezínská** (8.2.2; 9.1.1), **Tisová** (8.4; 9.1.4), **Truhlářská** (8.8; 9.1.1), **Tržiště** (8.6; 9.1), **Třeboňská** (8.2.2; 9.1.1), **Třešňová** (8.4; 9.1.4), **Tuhnická** (8.2.2; 9.1.1), **Tylova** (8.1.3; 9.1.2), **Tyršova** (8.1.5; 9.1.2)

21. **U Brodu** (8.3; 9.2.1), **U Dětské vesničky** (8.6; 9.3.2), **U Hřiště** (8.3; 9.2.1), **U Imperiálu** (8.6; 9.2.1), **U Jezírka** (8.3; 9.2.1), **U Kolny** (8.2.3; 9.2.1), **U Koupaliště** (8.3; 9.2.1), **U Lávky** (8.3; 9.2.1), **U Lomu** (8.6; 9.2.1), **U Ohře** (8.4; 9.2.1), **U Ovčárny** (8.2.3; 9.2.1), **U Podjezdu** (8.3; 9.2.1), **U Rybníčka** (8.3; 9.2.1), **U Rybníčků** (8.3; 9.2.1), **U Řempa** (8.6; 9.2.1), **U Solivárny** (8.6; 9.2.1), **U Spořitelny** (8.6; 9.2.1), **U Trati** (8.3; 9.2.1), **U Tří křížů** (8.6; 9.3.2), **Úvalská** (8.2.2; 9.1.1), **Úzká** (8.5; 9.1)

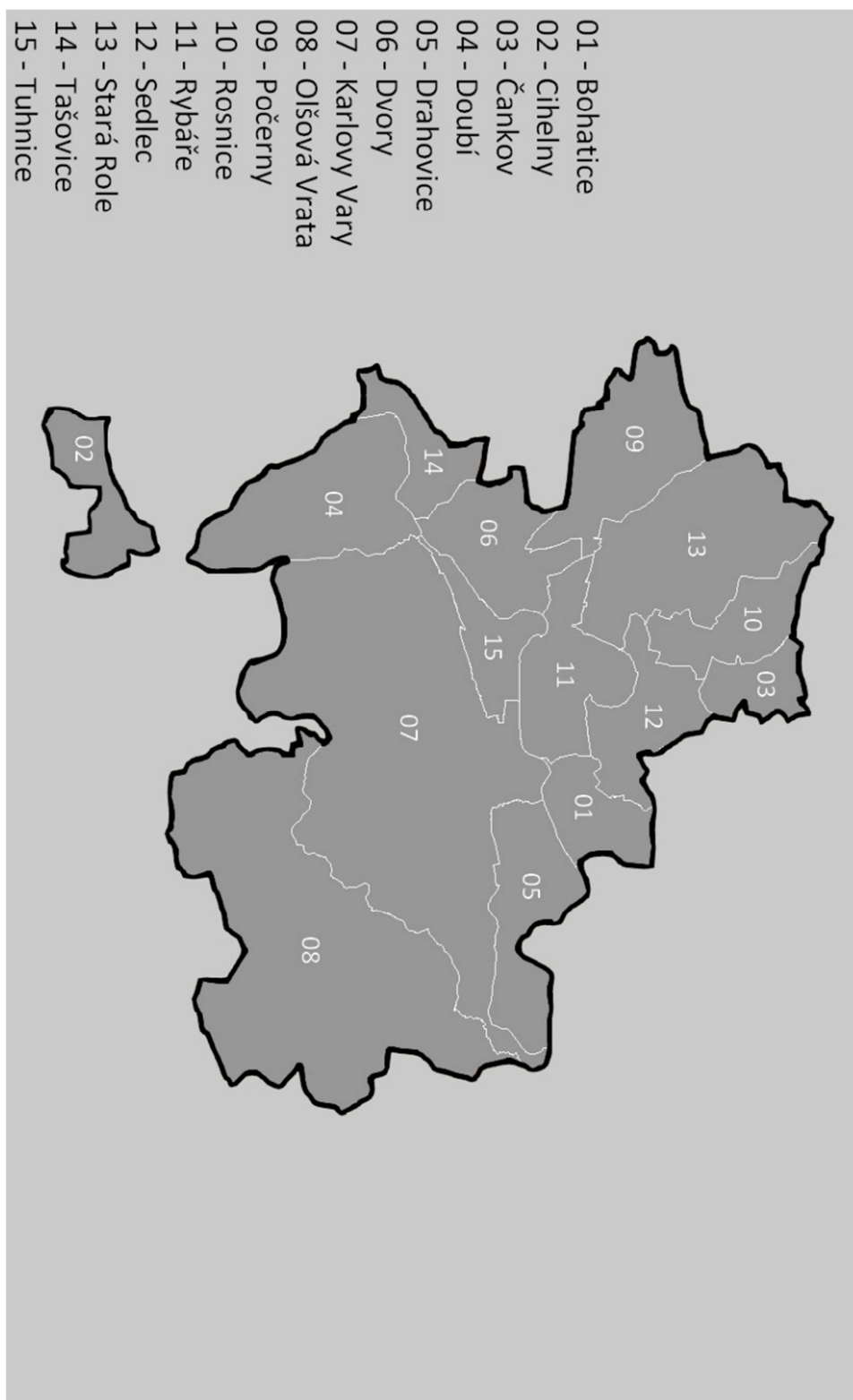
22. **V Aleji** (8.3; 9.2.1), **V Chatách** (8.3; 9.2.1), **V Lučinách** (8.3; 9.2.1), **V Polích** (8.3; 9.2.1), **V. Huga** (8.1.6; 9.2.2), **Vančurova** (8.1.3; 9.1.2), **Varšavská** (8.2.2; 9.1.1), **Větrná** (8.5; 9.1), **Vilová** (8.3; 9.1.4), **Vítězná** (8.7; 9.1), **Vodárenská** (8.6; 9.1.1), **Vrázová** (8.10; 9.1.4), **Vrch přátelství** (8.7; 9.2.4), **Vrchlického** (8.1.3; 9.1.2), **Vřídelní** (8.3; 9.1.3), **Východní** (8.3; 9.1.3), **Vyšehradská** (8.9; 9.1.1)

23. **Wolkerova** (8.1.3; 9.1.2),

24. **Za Motelem** (8.3; 9.2.1), **Zahradní** (8.3; 9.1.3), **Zámecký vrch** (8.6; 9.2.3), **Západní** (8.3; 9.1.3), **Závodu Míru** (8.7; 9.2.4), **Zbrojnická** (8.8; 9.1.1), **Zeyerova** (8.1.3; 9.1.2), **Zítkova** (8.1.7; 9.1.2), **Zlatá** (8.5; 9.1), **Železná** (8.5; 9.1), **Žitná** (8.4; 9.1), **Železniční** (8.6; 9.1.3), **Žižkova** (8.1.4; 9.1.2)

2. Katastrální členění Karlových Varů

Obrázek 1 - Katastrální členění Karlových Varů

Zdroj: Katastrální úřad města Karlovy Vary, 2014.

